

Л.В. ЛЯПКАЛО,

учитель французької мови опорного закладу освіти «Чорнобаївський ліцей Чорнобаївської селищної ради Черкаської області»

«СКІЛЬКИ МОВ ТИ ЗНАЄШ – СТІЛЬКИ РАЗІВ ТИ ЛЮДИНА» ПРО ПРОФЕСІЙНИЙ ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Слова відомого німецького філософа і письменника Йоганна Вольфганга фон Гете «Скільки мов ти знаєш – стільки разів ти людина» мені не раз доводилося згадувати на шляху свого професійного зростання. А він був нелегкий і тернистий. Уже 40 років пройшло з того часу, як я здобула спеціальність вчителя англійської і французької мов і стала на педагогічну стежину. Думками повертаюся у ті далекі часи....

Тоді, у 80-х роках, людина, яка вільно володіла іноземною мовою, а тим більше – двома, вважалася чимось на зразок прибульця з іншої планети. В Україні на той час лише два ВНЗ (Київський та Горлівський) здійснювали підготовку фахівців іноземних мов, в університетах та педінститутах існували малочисленні факультети романо-германської філології, куди могли потрапити далеко не всі бажаючі. Десятиріччями життя за «залізною завісою», яку спорудив СРСР, протікало в суворій ізоляції від зовнішнього світу, а навчання іноземним мовам було не надто затребуваним – скоріше суто символічним. В методиці викладання фактично був відсутній комунікативний компонент.

Навчання в Київському інституті іноземних мов давало можливість не лише оволодіти англійською, французькою, німецькою чи іспанською мовами, а й відкрити для себе новий, непізнаний світ і навіть стати його частиною.

Перші кроки на педагогічній стежині

Моє перше робоче місце – Березняківська середня школа Хорольського району Полтавської області. У цій школі почала викладати англійську і французьку мови, причому французька мова була тоді набагато популярнішою, особливо у сільських школах.

Перші уроки спочатку нагадували фрагменти студентського «капустника», які влаштовували в нашому інституті учасники театральної студії, адже потрібно було швидко переключатися з англійської на французьку мову.

Тоді кількість уроків на тиждень у кожному класі була невеликою, мотивації для вивчення іноземної мови не було, і, звичайно, отримане призове місце на районній олімпіаді з англійської мови десятикласницею Олею Буряк стало неабияким досягненням для школи.

Пропрацювавши два роки на Полтавщині, я повернулася на Чорнобаївщину, де з 1987 по 2002 роки викладала англійську мову, спочатку – в Богодухівській середній школі, згодом – в Чорнобаївській ЗОШ І-ІІІ ст. №1. Цей період – час становлення молодшої української держави, проведення різноманітних реформ, у тому числі – освітніх, корінна зміна у методиці викладання, передусім англійської мови. З'являються нові підручники, збільшується кількість класів з поглибленим вивченням англійської мови, тож роботи вистачало. Згадуються численні відкриті уроки, позакласні заходи, моя перемога у районному конкурсі «Учитель року», вступ моїх вихованців у вищі навчальні заклади....

Мої зусилля були немарними – у цей період закладалися практичні основи розвитку професійної кар'єри.

Друга іноземна мова – вимога часу

У 2003 році в Чорнобаї розпочав свою роботу заклад нового типу – гімназія, де було створено ряд класів із поглибленим вивченням іноземних мов, першої – англійської, другої – французької. Мені довелося згадувати все те, чому багато років тому вчили в інституті.

Зізнаюся – спочатку було і важко, і лячно. Довелося шукати й адаптувати підручники, вибір яких тоді був незначний, складати авторські програми.

Учні з великою цікавістю взялися за вивчення нового для себе, дещо екзотичного для сільської місцевості, предмета. Повертаючись подумки у ті часи, з вдячністю згадую своїх перших учнів, їх позитивне ставлення до вивчення французької. Найбільше у пам'яті – урок французької у 10 класі, коли за вікон падав лапатий сніг, і я ознайомила учнів з пісню у виконанні Сальвадора Адамо «Tombe la neige» (до речі, друге дихання їй дав український співак Олег Скрипка). Дізнавшись, про що пісня, десятикласник Артем Тріандафіліді тут же, на уроці, зробив авторський переклад:

*Ввечері не вийдеш ти,
Я кричу від самоти,
А сніг тихо пада,
Але він не розрада...*

Поступово в гімназії французька мова почала вивчатися із 5 класу, з'явилися підручники, аудіовізуальні посібники, мультимедійне обладнання, безмежні можливості відкрив доступ до Інтернет-джерел...

Справжню насолоду доставляла робота з обдарованими учнями, які досягли значних успіхів у вивченні французької мови. Серед них – Ліана Ляхова, яка виборолла перше місце в третьому етапі захисту наукових робіт МАН у секції «Французька мова». І хоча Ліана не обрала філологію своєю професією, а стала лікарем, знання французької мови їй, як і всім, хто навчався в медичних навчальних закладах, дуже допомогли опановувати премудрості латини. Елла Плахотна, яка два роки поспіль посідала призові місця в обласній олімпіаді з французької мови, нині закінчує Український католицький університет у Львові. Дівчина неодноразово відвідувала Францію, проходила там стажування. Софія Тарандушка, яка свого часу перемогла в обласному конкурсі виконавців пісень французькою мовою, успішно навчається в одному з університетів Канади, вільно розмовляє двома державними мовами цієї країни...

Позитивні аспекти одночасного вивчення двох мов

Звісно, не завжди все складалося так, як хотілося. З кожним роком збільшувалася кількість здобувачів освіти, які йшли до класів із поглибленим вивченням іноземних мов, щоб передусім вивчити англійську, а французька залишалася на другому плані. Але я на кожному уроці намагалася проводити паралелі, вказувати на аналогії, демонструвати учням спорідненість англійської і французької мов, які хоча і належать до різних груп, але мають багато подібних чи одно корінних слів, схожих мовних явищ. Досвід показує, що дитині легше вивчати другу мову завдяки методам, які вона засвоїла у процесі вивчення першої мови. Крім того, у кожній мові є свої "легкі сторони": простіша граматики, чи правила читання, чи вимова. Практика навчання іноземних мов показує, що труднощі оволодіння кожною новою мовою зменшуються приблизно удвічі в порівнянні із зусиллями, що затрачують на вивчення першої іноземної мови.

Доводилося, особливо на початковому етапі, долати побоювання певної частини батьків та учнів до одночасного вивчення мов (мовляв, жодна не буде засвоєна на потрібному рівні). Але, як свідчать

результати наукових досліджень, контакт двох мов вносить не скільки додаткові помилки й плутанину, як передусім **позитивні аспекти**. Велике значення має те, що можна провести паралелі між іноземними мовами, або навпаки, простежити відмінності, які слугуватимуть контрастом для кращого унаочнення. Не кажучи вже про істинність відомого вислову – скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина... Адже мова – це не тільки засіб спілкування, це ще й скарбниця традицій, історії та культури, віддзеркалення менталітету будь якого народу, його головний стрижень.

І, як показала практика, учні, які добре володіють англійською, мають міцні знання і з французької.

Нові виклики та можливості

Ні для кого не секрет, що чимало здобутків на освітнянській ниві перекреслили реалії останніх років. Спочатку карантинні заходи через розповсюдження КОВІДу, згодом – дистанційне навчання в умовах військового стану. Повітряні тривоги, перманентні стресові ситуації тощо істотно знизили як інтерес учнів до навчання, так і загальний рівень їх знань з усіх предметів.

Із 2023 року в Чорнобаї, відповідно до вимог освітньої реформи, розпочав роботу опорний заклад – Чорнобаївської ліцей селищної ради, до складу якого, після успішного 20-річного функціонування, увійшла і Чорнобаївська гімназія. Класи, де французька викладалася з 5 класу, на середньому і старшому етапах поповнювалися учнями, які її не вивчали, що створило значні труднощі як для учителя, так і для здобувачів освіти.

І цікаво, і водночас складно працювати в нинішніх 5-6 класах НУШ. Для них французьку мову ввели як другу іноземну, просто поставивши перед фактом. Не додають оптимізму і шкільні підручники, випущені в Україні, для яких характерна перенасиченість лексико-граматичним матеріалом, пояснення граматичних явищ французькою мовою, а не рідною, відсутність у кінці підручників словників з перекладом лексичних одиниць тощо. Звісно, існують далеко не дешеві яскраві, цікаві, чудово ілюстровані підручники, видані у франкомовних країнах, але їх придбання батьками учнів дуже проблематичне.

Але, звичайно, не все так сумно, адже методика вивчення іноземних мов у школі постійно розвивається й удосконалюється, з'являються нові освітньо-інформаційні технології, які дозволяють іти в ногу з часом. Проте як би вчитель ними не захоплювався, в основі оволодіння іноземною мовою, а тим паче – другою, лежить механічне запам'ятовування слів і виразів. Сучасні діти в переважній більшості не навчені «зазубрювати» матеріал, мають проблеми із пам'яттю – ще й, як стверджують вчені, внаслідок стресу, спричиненого війною в країні. Через відсутність іншомовного оточення процес володіння певним лексичним запасом обмежується уроком; часто доводиться знову й знову повертатися до тієї чи іншої теми, бо знання учнів ніби «випаровуються», варто їм лише покинути стіни школи. Тому кожен урок має бути надзвичайно ретельно продуманим, з великим різноманіттям вправ, ігрових моментів.

Дуже важливо зацікавити і вмотивувати учнів, «занурити» їх в іншомовне середовище з перших хвилин уроку, який зазвичай починається фразою «Avec chanson nous commençons notre leçon». До речі, якщо залишається час, співаємо з учнями і в кінці уроку, і дехто з них і сам нагадує «Avec chanson nous finissons notre leçon». Французькі пісні не лише урізноманітнюють урок, а й дають можливість відчути красу мови, краще запам'ятати рід іменників, усвідомити, що всі французькі слова мають наголос на останньому складі, тому їх легко римувати.

П'ятикласники, з якими працюю за підручником Юрія Клименка, охоче співають пісеньки, на які багатий навчально-методичний комплекс автора. Для учнів 6-7 класів використовую пісні «Savez-vous planter les choux», «Si tu as de la joie au cœur», з допомогою яких можна ще й збагатити словниковий запас, особливо під час

вивчення тем «Зовнішність», «Здоров'я людини» тощо. У процесі вивчення теми «Свята» учні охоче співають «Vive le vent», «Quand le père Noël vient me visiter». Учням середніх і старших класів до вподоби «Марсельєза», «Гімн Франкофонії» тощо.

Під час вивчення французької мови найбільше труднощів в учнів виникає під час оволодіння ними відмінюванням дієслів. І тут на допомогу приходять загальновідома «Пісня про ялинку», на мелодію якої легко навчитися відмінювати дієслово être, ряд інших неправильних дієслів.

Велику увагу на початку уроку приділяю удосконаленню навичок французької вимови. Під час проведення фонетичної зарядки широко застосовую скоромовки на зразок:

- Elle est partie avec tonton, ton Taine et ton thon.
- Trois petites truites cuites, trois petites truites crues.
- Cinq chiens chassent six chats.
- Rat vit riz
- Rat mit patte à ras,
- Rat mit patte à riz, iz cuit patte à rat.
- Dans la gendarmerie, quand un gendarme rit, tous les gendarmes rient dans la gendarmerie.

• Pauvre petit pêcheur, prend patience pour pouvoir prendre plusieurs petits poissons.

• Ces cerises sont si sûres qu'on ne sait pas si c'en sont.

- Mon père est maire, mon frère est masseur.
- Santé n'est pas sans "t", mais maladie est sans "t" тощо.

Оскільки французькі слова дуже легко римуються, а підручник для 5 класу під редакцією Юрія Клименка пропонує учням для вивчення чимало віршиків, активно їх використовую не лише для фонетичної, а і для мовної зарядки. Після читання і хорового опрацювання даю учням можливість завершити віршований рядок, поступово зменшуючи свою частину рядка і збільшуючи кількість слів, які мають назвати учні. Часто речення з віршиків чи скоромовок пропоную перекладувати, використовувати їх у ситуативному мовленні.

Наприклад, у підручнику під редакцією Надії Чумак і Тетяни Кривошеєвої (6 клас НУШ) подана скоромовка «Si tu veux, tu peux goûter ce fruit délicieux». І, якщо на уроці учень проситься вийти, або хоче відповідати чи раніше піти додому тощо, йому однокласники дають дозвіл, на зразок: Si tu veux, tu peux aller à l'infirmerie (aux toilettes, au tableau, à la maison etc).

При навчанні учнів усім видам мовленнєвої діяльності я намагаюся вмотивовувати їх до активнішої участі у тій чи іншій вправі. Скажімо, при вивченні алфавіту проводжу змагання між малими групами (учні хором називають літери), виграє команда, яка жодного разу не помилилася. З цієї ж «опери» – і лексична гра «Диригент», коли учень, який найкраще знає алфавіт, «диригує» класом, показуючи, кому саме продовжувати називати літери. Дещо складніше проводити подібні вправи під час дистанційного навчання, але зате є можливість краще розвивати в учнів навички писемного мовлення, коли учні пишуть правильну відповідь у чаті.

Широко застосовую інтерактивні методи навчання на всіх етапах уроку, які є одними з найулюбленіших у дітей, широко практикую фронтальне проговорювання тієї чи іншої мовної одиниці, влаштовую змагання між групами учнів. Саме робота в парі, в групі розширює коло знань учнів, сприяє формуванню соціальних, інформаційних і комунікативних компетентностей. Завдяки прийомам інтерактивних технологій поліпшується емоційний настрій дітей, міжособистісні стосунки набувають нового позитивного забарвлення.

Широко використовую навчальні розмови з учнями, драматизацію мікродіалогів, мовні ігри «Детектив», «Вігадай слово», «Знайди помилку», «Телепат», «Показуха», «Поле чудес», «Знайди слово-втікача»,

«Відгадай сторінку», «Ланцюжок», використовую інфографіку.

Широко застосовую роботу в малих групах із врахуванням індивідуальних особливостей учнів, диференційованого підходу до навчання.

На етапі закріплення і перевірки вивченого: побудова та розгадування кросвордів, ребусів, загадок, «Захист» словничків, конкурс-змагання між групами, «Відкритий мікрофон», «Я – диктор на телебаченні», прес-конференція, «зустріч» українських та французьких школярів тощо.

Використовую метод проєктів – спільну, навчально-пізнавальну, творчу або ігрову діяльність учнів, яка має мету, узгоджені методи, засоби діяльності, спрямована на досягнення результату з розв'язання певної проблеми. Звісно, це далеко не всі методичні прийоми, які я використовую у своїй роботі, але вважаю, що вони набагато ефективніші, ніж вправи, які проводяться під час дистанційного навчання. Тут я найчастіше використовую завдання з сайту <https://www.podcastfrancaisfacile.com/>.

Так, наприклад, при вивченні теми «Сім'я» можна використати:

Texte : La famille Dubois

Madame Dubois a envie de faire quelque chose ce week-end. Elle a envie d'aller au cinéma, il y a un film policier à la séance de 17 heures.

Mais son mari n'a pas envie de sortir. Demain il va à la piscine et aujourd'hui, il préfère rester chez lui pour écrire des lettres ou regarder la télévision.

Madame Dubois va donc faire une promenade seule. Les Dubois ont deux enfants : Paul et Julie.

Ils font du piano tous les deux. Ils ont leur leçon de piano de 5 heures à 6 heures. Ils étudient le piano tous les jours pendant environ une heure.

Ils sont très gentils et ils travaillent beaucoup à l'école. Ils vont au collège. Leur rêve, c'est de devenir professeur de piano.

Paul aime bien embêter sa soeur. Comme elle a horreur des insectes, il met de temps en temps un cafard ou une araignée dans la chambre de sa soeur. Et c'est toujours pareil. Elle crie très fort et son frère rit beaucoup.

QUESTIONS :

1. Que va faire monsieur Dubois demain ?
2. Que faire madame Dubois aujourd'hui ?
3. Quel est le rêve de leurs enfants ?
4. Que fait Paul pour embêter sa soeur ?

VRAI - FAUX

1. Madame Dubois n'aime pas le cinéma.
2. Aujourd'hui Monsieur Dubois va peut-être regarder la télévision.
3. Paul et Julie sont collégiens.
4. La soeur de Paul a horreur des insectes.

Situation : Vincent montre une photo de famille à Mélanie. Ils situent et présentent les membres de la famille de Vincent.

DIALOGUE :

Mélanie : C'est qui ?

Vincent : C'est Anna. C'est ma cousine. Et là, c'est Fred, mon cousin.

Mélanie : Ton cousin footballeur ?

Vincent : Il n'est pas footballeur professionnel, il joue au foot le samedi. C'est différent.

Mélanie : D'accord, d'accord... Ici, c'est ton père ?

Vincent : Non, ce n'est pas mon père, c'est son frère... euh... mon oncle. Mon père, il est à gauche.

Mélanie : Ah oui, à côté de ta mère. Et à gauche de ta mère, c'est ton oncle Bernard !

Vincent : Oui et ici, c'est ma tante. Elle est styliste.

Mélanie : Elle est étrangère ?

Vincent : Oui, elle vient du Viet-Nam.

Mélanie : J'adore le Viet-Nam. Mon père travaille là-bas.

Vincent : Et toi, tu as une photo de ta famille ?

Mélanie : Non, je n'en ai pas.

Vincent : Dommage.

QUESTIONS :

1. Qui est Fred ?
2. Où est l'oncle Bernard ?
3. D'où vient la tante styliste ?
4. Où travaille le père de Mélanie ?

VRAI FAUX :

1. Anna est une cousine.
2. Fred ne joue pas au football.
3. Bernard est styliste.
4. Mélanie n'a pas de photo de famille.

TEXTE :

Lucas a une famille internationale. En France, ce n'est pas rare aujourd'hui d'avoir un parent d'origine étrangère mais dans le cas de Lucas, c'est quand même un peu spécial. Sa femme est mexicaine, son père est italien et sa mère est française d'origine espagnole. Son frère est né aux Etats-Unis, il a donc la double nationalité. Le père de Lucas a longtemps travaillé en Egypte et en Indonésie. Il a aussi un oncle marié avec une Grecque. Son oncle et sa tante ont vécu un an en Grèce. Lucas a aussi de nombreux neveux et nièces. Un de ses neveux est marié avec une Portugaise.

Ses grands-parents sont à la retraite depuis 15 ans et ça fait quinze ans qu'ils habitent au bord de la mer à Biarritz, près de la frontière espagnole. L'été, les oncles, les tantes, les cousins, les cousines, les parents, les petits-enfants, les enfants, les neveux, les nièces, toute la famille se retrouve chez les grands-parents pour faire une grande fête de famille. C'est le seul moment de l'année où tout le monde peut se retrouver et passer un peu de temps ensemble.

QUESTIONS :

1. Quelle est la nationalité de la femme de Lucas ?
2. Où le père de Lucas a-t-il travaillé ?
3. Qui a vécu en Grèce ?
4. Qui est marié avec une Portugaise ?

EXERCICE :

1. Qui est le père de mon père ?
2. Qui est la fille de mon oncle ?
3. Qui est la fille de ma grand-mère ?
5. Qui est le fils de mon frère ?
6. Qui est la fille de ma soeur ?
7. Qui est le fils de mon fils ?

І підсумовуючи зауважу, проблем з вивченням іноземних мов, зокрема французької, вистачає. Але я впевнена, що вивчення другої іноземної мови у закладах освіти є доцільним, адже французька мова – це перспективний навчальний предмет, який в умовах вільного виїзду за кордон має високий передусім практичний, освітній, виховний та розвиваючий потенціал. Вивчення цієї мови дає можливості здобувачам освіти увійти у великий цікавий світ нових знань, людського досвіду та надбань культури, влаштувати своє майбутнє на якійсь новому рівні, ставши повноправним членом європейської спільноти. Тому вчителям потрібно спрямувати свої знання і вміння на створення комфортних умов та підвищення мотивації для вивчення другої іноземної мови, співпрацювати шляхом взаємного відвідування уроків, проведення спільних позакласних заходів з використанням двох мов.

А для цього нам усім потрібен мир...

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Apprendre le français facilement, à votre rythme.

URL: <https://www.podcastfrancaisfacile.com/>

2. Клименко Ю.М. À la découverte du français 5. Підручник для 5-го класу ЗНЗ (1-й рік навчання, 2-га іноземна мова). Київ: Методика Паблішинг, 2022. – 167 с.

3. Чумак Н.П., Кривошеева Т.В. Французька мова 6 (2-й рік навчання). Підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Київ, Видавничий дім «Освіта», 2023. – 211с.